وتانشلدىق سۇيىسپەنشلىك كۇرەسكەرلەر

اۋەلگى ماقساتتى، بورىشتى قارلى ۇستىرتتە ورنەكتەدى

ـــ شىنجياڭ شەكارادان كىرىپ ـ شىعۇ شەكارا قورعانسى تەكسەرۇ باس پۇنكتى قونجىراپ شەكارادان كىرىپ ـ شىعۇ شەكارا قورعانسى تەكسەرۇ پۇنكتىنىڭ حالىق ساقشىسى سۇن چاۋ تۇرالى

تەڭىز دەڭگەيىنەن ورتاشا بيىكتىگى 4000 نەشە مەتر كەلەتىن "تىرشلىك شەكتەلگەن ۇيقىر"دە شىنجياڭ شەكارادان كىرىپ ـ شىعۇ شەكارا قورعانسى تەكسەرۇ باس پۇنكتى قونجىراپ شەكارادان كىرىپ ـ شىعۇ شەكارا قورعانسى تەكسەرۇ پۇنكتىنىڭ حالىق ساقشىسى سۇن چاۋ ۇستىرتتىڭ جاپالى ورتاسىنىڭ تەپەلىن جەڭىپ، 20 نەشە جىل جۇرەك قانىن سارقا جۇمساپ، ۇستىرتتە ەگىمشىلىك تەحنيكاسىنىڭ قىين ماسەلەلەرىنەن قامال الىپ، "كوك تىرەگەن مۇز شوقىلارداعى 10 مۇڭلىق جىڭىناندىعداي جاسىل القاپ" سىندى جاسىل كەرەمەتتى جارىققا شىعاردى. ول جۇبايىمەن ولكە اتىناپ 14 جىل بولەك تۇرۇداي قىينشىلىقتاردى جەڭىپ، ۇستىرتتە مىزعىماي تۇرۇ جانە قوسىنان شەگىنىپ ۇيىنە قايتۇ تالعامىندا تاباندىلىقپەن الدىڭعىسىن تاڭداپ، پامىر ۇستىرتىندە ۇزدىكسىز كۇرەس جاسادى.

■ **"تىرشىلىك شەكتەلگەن ۇيقىر"گە سايىس جاريالاپ، جاسىل كەرەمەتتى جارىققا شىعاردى**

پامىر ۇستىرتى "تىرشىلىك شەكتەلگەن ۇيقىر" دەپ اتالادى، تەڭىز دەڭگەيىنەن ورتاشا بيىكتىگى 4000 مەتر، جاڭا كوكونىستەر جازىقتاعى ەڭ قاراپايىم ازىق ـ تۇلىك بولعانمەن، ۇستىرتتە قول جەتە بەرمەيتىن قاجەتتى بۇيىم سانالادى.

1996 ـ جىلى 12 ـ ايدا سۇن چاۋ اسكەر بولىپ، قونجىراپ شەكارا قورعانسى تەكسەرۇ پۇنكتىنە كەلەدى. قۇلازدىعان ۇستىرتتى كورگەن ول شىنايى: "كوماندىرلار مەن جاڭا ۇينگەرلەردىڭ، ۇسىزسىز، جاڭا كوكونىس جەي الۋىنا مۇمكىندىك جاسايمىن" دەگەن بەكمىگە كەلەدى. ول جىلجاي سالىپ، باسقارۋشى بولادى، ۇىراق ۇستىرتتىك سۇڭق كلىمات كوكونىس ەگۇدى قىين ماسەلەگە اينالدىرادى. سۇن چاۋ "ورتا جولدان قايتىپ" كەتپەستەن، تالاي رەت اۋىل شارۋاشىلىعى عىلىم اكادەمياسىنداعى مامانداردىڭ حات جازىپ كەڭەس سۇراپ، نەشە ۇجۇز رەت نزدەنۇ، دالەلدەۋ، سىناپ كورۇ ارقىلى ەڭ سوڭىندا ۇبىر جۇيەلى ەگۇ ادىسىن قورىتىندىلاپ، ۇستىرتتە تابىسپەن 30 نەشە ۇتۇرلى كوكونىس ەكتى.

سۇن چاۋ ۇستىرتتە تۇپ ـ تۇرا 23 جىل تۇردى. 23 جىلدان بەرى، سۇن چاۋ ۇزىنىڭ ەگىمشىلىك، باعمىشىلىق بازاسىندا مىزعىماستان ۇباز ـ باياعىسىندداي تۇرا بەردى. ونىڭ ەگىمشىلىك، باعمىشىلىق بازاسىن كوپشىلىك جاقسى تارتىپ "قارلى القاپتاعى جىڭىنان باقشاسى" دەپ اتاپ، حالىق ساقشىلارىنىڭ قارلى القاپتاعى مەملەكەت قاقپاسىن بەرىك قورعاۋىنداعى مەيىرلى مەدەۋگە اينالادى.

■ **ەكىنشى اتا مەكەننە پەيىلمەن بەرىلىپ، كەدەيلىكتەن ارىلتۇدان قامال الۋعا كۇش قوستى**

سۇن چاۋ تۇرعان جەرى تاشقورعان تاجىك اۋتونومياسىنىڭ لى اۋدانىن اتا مەكەنى ساناپ، از ۇلت بۇقاراسىن كوزقاراستا بۇرىلىس جاساۋعا دىرىقتىلىقپەن باستاپ، ەگىمشىلىك، باعمىشىلىق ورلەۋىن كوتەرىپ، جەرگىلىكتى ورىن ەكونوميكاسىنىڭ دامۇىن ىلگەرىلەتتى. 2006 ـ جىلدان بەرى ۇستىرتتە ۇبىر ـ بىرلەگەن جىلجايلار ەڭسە كوتەرىپ، تۇرعان جەرىندەگى تەلەۋيزيا ستانسياسى ۇار جىلى سۇن چاۋدى ەگىمشىلىك، باعمىشىلىق بىلىمدەرىن سويلەۋگە ۇسىنىس ەتەتىن بولدى. بۇل كۇندەرى ەگىنشى ـ مالشىلاردىڭ جىلجايلارىندا تىرشىلىكتىڭ لەبى ەسىپ تۇر.

تىزناپ اۋىلىنىڭ مالشىسى ۇامىرشانىڭ كىرىسى جوعارى ەمەس، ۇيىندە تاعى 2 بالاسى بار. 2013 ـ جىلى سۇن چاۋدىڭ جەتەكتەۋى مەن كومەگىندە، ۇامىرشا تولىق سەنىممەن جىلىجايدا كوكونىس ەگۇمەن اينالسادى، تاعى مالشىلار شاتتىعى ساياجاين اشپ، ساۋداسى كۇسەت بولادى.

شەكارا قورعانسى تەكسەرۇ پۇنكتى باعىنتامالى كومەكتەسىتىن ۇلنازاردىڭ ۇۋىي وتە كەدەي بولاتىن. 2016 ـ جىلى سۇن چاۋ كوكونىس تۇقمىن ساتىپ الىپ، ۇالنازارعا جىلىجاي سالۋدى قولما ـ قول ۇيرەتتى. سول جىلى ۇالنازار جىلىجايدا كوكونىس ەگۇدە تابىسقا جەتىپ، كىرىسى 2000 يۇانعا تاياۋ ارتادى.

بۇقارانى كىرىستىرىن ارتتىرۇعا باستاۋ ۇۋشىن، سۇن چاۋ تاعى ۇستىرتتە ەرەكشە ۇۋي قۇستارى باعمىشىلىعىن جۇرگىزۇدى سناپ كورىپ، تاجىريبەلەرىن تۇرعان جەرىندەگى بۇقاراعا ۇيرەتەدى. سول جەردەگى بۇقارا ونى كورسە بولدى باس بارماقتارىن شعارىپ: "سۇن چاۋ چارجى (جارايدى)"، ـ دەيدى.

■ **اۋەلگى ماقساتتان، بورىشتان اينىماي، قارلى ۇستىرتتە تۇدى بيىك ۇستادى**

سۇن چاۋ ۇار كۇنى كوكونىس اتىزىندا قاربالاس ۇجۇرىپ، ۇزاق ۋاقىت زورىعىپ ەڭبەك ىستەگەندىكتەن، بەل بۇلشىق ەتىنىڭ اۋىر زاقىمدانۋى جانە رەۋماتيزم اۋرۋىنا شالدىقتى. سۇن چاۋ مەن جۇبايىنىڭ باس قۇراعانىنا 14 جىل بولعانمەن، ەكى جەردە بولەك تۇرىپ كەلە جاتقاندىقتان، ۇيلەنگەن سوڭ 7 جىلدان كەيىن عانا بالالى بولادى، اتا ـ اناسى دا ەگەدەلەپ، كوپ اۋىرادى. ايەلى جاڭ يۇڭحۇي بىلاي دەيدى: "ۇستىرتتە كوكونىس ەگىپ، باعمىشىلىقپەن اينالسۇ كۇيەۋمىنىڭ كاسىبى، تەك ۇستىرت ونى قاجەت ەتسە بولعانى، مەن بار كۇشىممەن قولدايمىن".

2018 ـ جىلى قوعام حاۋىپسىزدىگىنىڭ مىندەت وتەپ جاتقان قوسىننا رەفورما جاسالىپ، كوپتەگەن ادام كەتۋ مەن قالۋ سىندى تالعامعا ۇدوپ كەلەدى. سۇن چاۋ اتا ـ اناسى مەن ايەلىنىڭ قولداۋىنا قول جەتكىزگەن سوڭ، ەڭ سوڭىندا ۇستىرتتە جالعاستى قالا بەرۇدى تاڭدايدى. "مەن دە ۇيگە قايتۇدى ويلادىم، دەسەدە اسكەري ۇبولىم مەنى وسىنشاما جىل تاربيەلەدى، باۋلدى، مەن شەشۇشى ساتتە كەتپە قالسام بولماس"، ـ دەيدى ول.

سۇن چاۋدىڭ قاراۋىنشا، رەفورما جاساۋ تەك سالاۋاتىنىڭ وزگەرۇى عانا ەمەس، قايتا مىندەتتىڭ تىپتەن ماشاقاتىنى، بورىشتىڭ تىپتەن داڭقتى بولاندىعىنان دەرەك بەرەدى. ونىڭ نسانىاسى "امبەباپ" حالىق ساقشىسى بولۇ، تەك ۇز كاسىبىنە ىسلۇەمەن بىرگە، كەز كەلگەن ۇاقىتتا كاسىپ اۋىسىرۇعا داين بولۇ. قازىر ول نەگىزگى شەكارا قورعانسى تەكسەرۇ كاسىبىنىڭ ۇتارتىبىن جەتىك مەڭگەرىپ، كاسىپتىك جۇمىستاردى ىستەي الاتىن بولدى. بۇدان كەيىنگى جوسپارىنا توقتالعاندا، سۇن چاۋ مىنانى ۇبىلدىردى: تەك ۇيىم قاجەت ەتسە بولعانى، مەن مىزعىماي تۇرا بەرەمىن.

اۋىل شارۋاشىلىق تەحنيكاسىن تاباندىلىقپەن جالپىلاستىرعان "ۇجۇزىمشى بويجەتكەن"

ـــ قالشحان ۇيۇسۇپتىڭ زەينەتكە شىقسا دا دەمالماي ۇجۇزىم ەگۇ تەحنيكاسىن تەگىن ۇيرەتكەنى تۇرالى

قالشحان ۇيۇسۇپ 1968 ـ جىلى شىنجياڭ 1 ـ تامىز اۋىل شارۋاشىلىق شۇەيۇاننان (قازىرگى شىنجياڭ اۋىل شارۋاشىلىق داشۇەسى) وقۇ تاۋىپسىپ، تۇرپان اۋداندىق اۋىل شارۋاشىلىق تەحنيكاسىن جالپىلاستىرۇ پۇنكتىنە (قازىرگى تۇرپان قالاسى گاۋچاڭ رايوندىق اۋىل شارۋاشىلىق تەحنيكاسىن جالپىلاستىرۇ ورتالىعى) كەلىپ قىزمەت ىستەگەننەن كەيىن، باستان ـ اياق قىزمەت ورنىن ۇسۇيپ، كاسىبىن قۇرەمەتتەپ، قالتقىسز ۇلەس قوسىپ، قۇلشىنا ىستەپ، شارشاپ ـ شالدىققانىنا قاراماي، ۇجۇزىم ەگۇ تەحنيكاسىن زەرتتەۋگە، جالپىلاستىرۇعا 50 جىل بويى ۇلەس قوستى.

■ **ۇجۇزىمنىڭ جاڭا سورتىن جەتىلدىرۇگە بار زەينىن سالدى**

1988 ـ جىلى تۇرپاندىعى ۇىشنارا ەگىنشىلەر ۇىس جۇزىندىك تەكسەرۇدەن وتپەگەن ۇدارى ـ دارەمەك ىستەتكەندىكتەن، ەگىلگەننەن 3 جىل بولعان 532 مۇ جەردەگى جۇزىمنەن مۇلدە ۇونىم الا الماۋ حاۋپىنە دۇشار بولادى. قالشحان ۇنار تاتىپاي، ۇيقى كورمەي ۇجۇزىم باعىن ارالاپ، مۇقياتتىلىقپەن تالداۋ جاساپ، زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، 4 ۇتۇرلى قۇنتقارۇ شاراسىن ورتاعا قويدى ۇارى ۇۋي باس سايىن ارالاپ ەگىنشىلەرگە ۇادىس ـ امالىن ۇيرەتتى، ەڭ اقىرىندا، ۇجۇزىمدى قۇنتقارىپ قالدى.

2003 ـ جىلى زەينەتكە شىعۇعا تاياعان قالشحان يار قالاشعى دۇڭمىن قىستاعىنا كەلەدى، ۇبراق ول ۇجۇزىم ەگۇ تەحنيكاسىن زەرتتەۋدى توقتاتپادى، قىستاقتان 50 مۇ تەك جەردى ۇجۇزىم ەگەتىن تاجىريبە اتىزى ەتۋگە ۇوتىنىش ەتپ، 10 مەك مۇ جەرگە ۇجۇزىم ەككەن قىستاققا مىندەتتى اۋىل شارۋاشىلىق ماماني بولادى.

2011 ـ جىلى قالشحاننىڭ قىزى حۇرشيدان مامەت اۋتوكولەك ساتىپ الماقشى بولادى، ۇبىراق 50 مەك يۋان جەتپەي قالادى. حۇرشيدان شەشىسىنەن اقشا سۇرايدى، قالشحان بۇعان قاتتى قينالادى. قالشحاننىڭ كۇيەۋى مۇنى ەستىپ قىزىن بولمەگە ەرتىپ كىرىپ، قالشحاننىڭ كىم شكابىن اشپ كورسەتەدى، شكابتا بىردە ـ ۇبىر جاڭا كىم جوق ەدى. سونان سوڭ اكەسى قىزىن جەتەلەپ ۇجۇزىم باقشاسىنا الىپ كەلىپ، قىزىنا: "ۇيدەگى اقشانىڭ ۇبارى وسى ارادا. شەشەڭنىڭ ۇجۇزىمنىڭ جاڭا سورتىن ەگۇنىە مول اقشا قاجەت، سەن شەشەڭدى تۇسىنۇگە ۇتىسىسىڭ"، ـ دەيدى.

■ **ەگىنشىلەرگە ۇجۇزىم ەگۇدىڭ پايداسىن تاتىندى**

1979 ـ جىلى تۇرپان اۋدانى (قازىرگى گاۋچاڭ رايونى) مەملەكەتتىك ۇبرىنشى توپتاعى ۇجۇزىم ۇوندىرىس بازاسى بولىپ بەكتىلىپ، قالشحان يار اۋىلىنىڭ (قازىرگى يار قالاشعى) ۇجۇزىم ەگۇ تەحنيكاسىن جالپىلاستىرۇ مىندەتىن ارقالايدى. سول كەزدە تۇرپاننىڭ ۇجۇزىم ەگەتىن جەر كولەمى 40 مەك مۇدان كوبىرەك عانا بولاتىن. ۇكىمەت ۇتىمدى ساياسات شعارىپ، ەگىنشىلەردى ۇجۇزىم ەگۇگە شابىتتاندىرىپ، ۇبراق كوپتەگەن ەگىنشى ۇجۇزىم ەگۇدى قالاماعانمەن، ۇبراق كوپتەگەن ەگىنشى ۇجۇزىم ەگۇدى قالاماعانمەن، ۇبراق كورسەتۇ باقشاسىن قۇرىپ، ۇجۇزىم ۇوندىرۇدى ساپالىلاندىرۇدان ەگۇ تەحنيكاسىن سىناقتان وتكىزىپ، "ىستەپ كورسەتۇ" ادىسى ارقىلى جاڭا تەحنيكانى جالپىلاستىرۇدى ويلايدى.

العاشقى 2 ـــ 3 جىلدا قالشحاننىڭ جۇمىس باسىندا ۇيرەنۇ كلاسىنىڭ العا باسۇى قىين بولدى. ەگىنشىلەر قاتىناسۇدى قالامادى، قاتىناساقاندار وعان سەنبەدى. ۇبر جولى ول يار اۋىلىندا ۇگىتتەۋ ـ ۇگىتسىندىرۇ جىينىن اشقاندا، 50دەن استام ادام عانا قاتىناستى. باستاپ ۇبراز سويلەگەن سوڭ، تىڭدارمان قاۋىم "ۇبىز ۇوزىمىز ۇجۇزىم ەگۇشىلەرمىز، ونىڭ تاجىريبەسى بىزدەن كوپ قوي دەيسىڭدەر مە؟ جۇرىڭدەر، كەتەيىك!" دەپ دابىرلاسادى.

قالشحان تاباندىلىقپەن ساباعىن سويلەپ بولىپ، ۇينە قايتىپ كەلگەن سوڭ قاپالانىپ جىلايدى. ۇبراق ول جەڭىلمسكە موينسال بولمادى، سودان كەيىن ۇنەمى قىستاق تۇرىندارىنىڭ ۇجۇزىم اتىزىنا بارىپ ەگىنشىلەرمەن بەتپە ـ بەت اڭگىمەلەسەدى. ونىڭ تەحنيكا جالپىلاستىرۇىمەن، ۇبىر مۇ جەرگە ەگىلەتىن ۇجۇزىم سانى 30 تۇپتەن 90 تۇپكە كوبەيىپ، ۇجۇزىمنىڭ ۇونمى كورنەكتى جوعارىلايدى.

1984 ـ جىلى قالشحان ۇجۇزىم ەگەتىن لىتىپ قامداعان ۇجۇزىم باقشاسىن 3 بولەككە ۇبولىپ، ۇقساماعان قويۇلىقتاعى "920" ەگىس ۇدارىسىن شاشادى، ۇونىم جيعان كەزدە ۇجۇزىمنىڭ ۇونمى وتكەن جىلداعىدان 40% جوعارىلاپ، تۇرىپاندى ۇدۇر سىلكىندىرەدى. لىتىپ قالشحانعا العىس جاۋدىرىپ: "ۇسىزدىڭ ۇادىسىڭىز بوينىشا ەككەن ۇجۇزىم كەرەمەت بولدى!"، ـ دەيدى.

ۇجۇزىم ەگۇشىلەرمەن اڭگىمەلەسۇ بارىسىندا قالشحان عىلىم جالپىلاستىرۇدىڭ امالىن تابادى، "مەن ولارعا ۇجۇزىمدى بالالارىڭدى باققانداي باعۇلارىڭ كەرەك، سەن ولارعا جاقسى قاراساڭ، ولار دا ساعان جاقسى قارايدى دەدىم. ولار ۇسۇزىمدى ۇتۇسىندى". كەيىىر ۇجۇزىم ەگۇشىلەر اۋىل شارۋاشىلىق تىڭايتقىشتارىن از شاشىپ، ۇاعىندا سۇارماعاندىقتان، ۇونىم مولشەرى تومەندەپ كەتتى. ول ەگىنشىلەرگە: "بالاعا ازىقتىق جەتسىپەسە، اۋرۇعا وڭاي شالدىعادى، ۇجۇزىم دە سۇىنەمەن ۇقساس، سوندىقتان تىڭايتقىش شاشىپ، سۇارىپ، جەتكىلىكتى ازىقتىقپەن قامداۋ كەرەك"، ـ دەدى.

■ **ۇتپەي دە كوپ "ۇجۇزىمشى بويجەتكەن"دى باۋلدى**

قازىر قالشحان الدەقاشان زەينەتكە شىققانمەن، ۇالى دە اۋىل شارۋاشىلىق تەحنيكاسىن جالپىلاستىرۇ قىزمەتىن جالعاستىرىپ كەلەدى.

ۇبىر جىلدىڭ ۇتورت ماۋسىمىندا قالشحاننىڭ ۇجۇزىم باقشاسىنا تەحنيكا ۇيرەنۇشىلەر توپ ـ توبىمەن كەلىپ جاتادى، ۇجۇزىم ساباعىن اشىپ، سۇارۇدان بۇرشىكتەردى شىرىپۇعا، تىڭايتقىش بەرۇگە، بۇتاۋعا دەينىڭى ۇاربىر قادامدا قالشحان ۇيرەنگەلى كەلگەن ەگىنشىلەرگە تۇگەلدەي قولما ـ قول ۇيرەتەدى. ول تاعى بىرنەشە شاكىرتتەردى دە، جازدىگۇنى جەتسە الماي قالعان كەزدە شاكىرتتەرى دە "ۇستازعا" اينالىپ شعا كەلەدى.

قالشحاننىڭ جەتەكشىلىگىندە تۇرپان قالاسى گاۋچاڭ رايوندىق كوپتەگەن اۋىل ـ قىستاق ايەلدەرى تۇگەلدەي وتباسىنان شىعىپ ۇجۇزىم اتىزىنا بارىپ، ۇجۇزىم ەگۇ قىزمەتىن شۇعىلدانىدى، ايەلدەردىڭ كىرىسى جوعارىلاعانىنان كەيىن، ورنى دا جوعارىلادى. قالشحان تاعى ۇبىر "قىزىل ايەلدەر قوسىنى" باستاپ، ۇجۇزىم ەگۇ تەحنيكاسىن جالپىلاستىرۇعا كۇش سالادى.

نەشە ون جىلدىق تاباندىلىقتىڭ ارقاسىندا، قالشحان مەملەكەتتىك اۋىل ـ قىستاقتا ىلىم جالپىلاستىرۇ قىزمەتىندەگى وزات جەكەلەردىڭ ونەگەسى، مەملەكەتتىك ىلىم جالپىلاستىرۇ ارقىلى ەگىنشىلەرگە تيىمدىلىك جاساپ، قىستاقتاردى گۇلدەندىرۇدەگى جەتەكشى سياقتى داڭقتى اتاقتارعا يە بولدى. داڭق الدىندا قالشحان بىلاي دەدى: "ۇجۇزىم ەگۇ ـــ مەنىڭ ۇومىر بويى سۇيگەن كاسىبىم، مەيلى قانشاما ۇلكەن قىينشىلىققا جولىقسام دا، بارىنە شىدايمىن. مەن اناۋ ۇرلىم مول ەگىنشىلەرگە تەحنيكانى تەگىن ۇيرەتپ، كوپشىلىكتىڭ ۇبارىن اۋقاتتاندىرسام دەيمىن".

بورىشتى وكىنشسىز ادالدىقپەن ورنداپ، شىنجياڭعا كومەكتەسۇ اۋەلگى ماقساتىن امالياتتا ايگىلەدى

ـــ جىجياڭ ولكەسىنەن شىنجياڭعا كومەككە كەلگەن كادر يە شياڭفا تۇرالى

2017 ـ جىلى 2 ـ ايدا يە شياڭفا كورىكتى شيزىحۇدىڭ بويىنان تەمىر شىڭى باۋۇرىنا كەلىپ، شىنجياڭعا كومەكتەسۇ ساپارىن باستاپ كەتتى. 3 جىلدان بەرگى ماشاقاتتى قۇلشىنۇ جىجياڭدىعى 3 ۇرى كاسىپ سالاسىنىڭ شىنجياڭعا كومەكتەسۇدەگى تىرەگىنىڭ ۇبىرى بولعان كەدەيلىكتەن دالمە ـ ۇدال ارىلتۇعا كومەكتەسەتىن "10 مەك مۇ، 100 ميللىيون يۋان" كىرىس ارتتىرۇ ينجەنەرياسىنىڭ ۇونمىنىڭ كورنەكتى بولۇىنا مۇمكىندىك جاساپ، اقسۇ ايماعىندا كەدەيلىكتەن ارىلتۇدان قامال الۇ بارىسىندا قويۇ ۇتۇس الاتىن ەڭبەك قالدىردى.

■ **شەكارا وڭىرگە ناقتى ۇىس ىستەۇدى ويلادى**

"مەن شىنجياڭعا كومەكتەسۇگە بارماقشىمىن، جاقسىنا اتانامىن". 2016 ـ جىلى 8 ـ ايدىڭ ۇبىر كۇنى يە شياڭفا ۇيىنە قايتىپ كەلگەننەن كەيىن ايەلىنە وسى ۇسىزدى ايتتى، ۇبراق ايەلى ەستىگەننەن كەيىن مۇلدە قۇپتامادى. ول تاعى 60 نەشە جىلدىق پارتيا ستاجى بار اكەسىمەن اڭگىمەلەستى، كاريا بىلاي دەدى: "كوممۇنيستەر ساناللىقتى دارىپتەۇدى كەرەك، بارۇعا بەكگەن ەكەنسىڭ، وندا جولىڭنان قالما". اتانارىنا ايەلى جاڭادان ساتىپ العان مامىق شاپاندى الىپ شىعىپ: "ۇيدە مەن بارمىن، سەن شىنجياڭعا بارعاندا وزىڭە كوڭىل ۇبول"، ـ دەدى. ايەلىنىڭ ۇسىزى جەر ورتاسى جاسىنا كەلىپ قالعان يە شياڭفانىڭ جانارىنا جاس ىركىلتتى.

اقسۇعا العاش كەلگەندە يە شياڭفا ايماقتىق عىلىم ـ تەحنيكا ەكەمەسىنىڭ ۇسىنىسىمەن جىجياڭ ولكەسىنىڭ عىلىم ـ تەحنيكادا ارنايى جىبەرىلگەن قىزمەتكەر ۇتۇزىمنىڭ تابىستى بولۇىنىڭ تاجىريبەلەرىن جانە اتقارىلۇىن تانىستىردى. ساباقتان كەيىن كۇرسانتتار يە شياڭفانى جەمىس باقشاسىن ەكسكۇرسياۋعا ۇسىنىس ەتتى. يە شياڭفا اتىز ارالعىنىڭ ۇبار جەرىندە جەمىس اعاشىنىڭ بۇتاقتارى ايقاسىپ جاتقانىن كورەدى، ازىقتىق ساڭىراۋقۇلاقتاردى عىلمي زەرتتەۇ نىسانىن باسقارۇ جۇمىسىمەن ۇزاق ۋاقىت اينالىسپ كەلگەن يە شياڭفا مۇنىڭ اسا زور بايلىق قاينارى ەكەنىن سەزگىرلىكپەن اڭعارادى. وعان قۇرعاق وڭىردەگى قالىڭ اعاش ارالىنا قارا ساڭىراۋقۇلاق ەگىپ، ەينالمالى شارۋاشىلىقتى دامىتۇ سىندى ۇبىر باتىل وي كەلەدى.

يە شياڭفا تەكسەرۇ ـ زەرتتەۇدى تاباندا ورىستەتەدى. الايدا ازىقتىق ساڭىراۋقۇلاق وسىرۇدە اۋانىڭ دىمقىلدىعىنا بولعان تالاپ ۇبىرشاما جوعارى بولادى، اقسۇدىڭ اۋا تەمپەراتۇراسى جوعارى دا قۇرعاق، قارا ساڭىراۋقۇلاق ۇوسىرۇدىڭ حاۋپى مەن قيىندىق دارەجەسى جوعارى. قۇرعاق وڭىردە قارا ساڭىراۋقۇلاق جىپشەسىن ۇوسىرۇدىڭ زاڭدىلىعىن يگەرۇ جانە ىلعالدىقتى ۇونىمدى تۇردە مەڭگەرۇ يە شياڭفانىڭ الدىنا قويىلعان تاقىرىپ بولدى.

■ **قارا ساڭىراۋقۇلاق ۇوسىرۇ تەحنيكاسىن زەرتتەۇگە كۇش شعاردى**

ىستەيمىن دەگەن ۇىسىن تىندىرماي تىنبايتىن يە شياڭفا تاجىريبەسىن باستاپ كەتتى. ول كوپ ۇتۇرلى جەمىس اعاشىنىڭ بۇتاقتارىن جىناپ، جىجياڭ ولكەلىك اۋىل شارۋاشىلىق عىلىم اكادەمياسىنداعى ازىقتىق ساڭىراۋقۇلاق ماماندارىنا جەرىپ، ولاردان قارا ساڭىراۋقۇلاق تاياقشاسىن جاساۋعا كومەكتەسۇىن وتىنەدى. جارتى ايدان استام ۇاقىتتان كەيىن، ساڭىراۋقۇلاق جىپشەسىنىڭ تاماشا جەتىلگەندىگى، جىجياڭ ولكەلىك اۋىل شارۋاشىلىق عىلىم اكادەمياسىنىڭ ساڭىراۋقۇلاق تاياقشاسىن تەز ارادا اقسۇعا جىبەرىپ جالعاستى تاجىريبە جاسايتىندىعى جونىندە قۇانىشتى حابار تارالادى.

ۇاقىتتى ۇتۇ جانە قاراجاتتى ۇنەمدەۇ ۇشىن، يە شياڭفا تاجىريبە ورنىن جىجياڭ ولكەسىنىڭ شىنجياڭعا كومەكتەسۇ الدىڭعى جاق قولباسشىلىق ورنىنىڭ ارتقى اۋلاسىنداعى تالدىڭ استىنا ورنالاستىرادى. ساڭىراۋقۇلاق جىپشەسى جەتىلدىرىلگەن ۇبىر ايدان استام ۇاقىتتا، ول ۇار كۇنى ون نەشە ساعات جۇمىس ىستەيدى.

يە شياڭفا جالعاستى 3 ايدان استام ۇاقىت تاباندىلىقپەن تاجىريبە جاساپ، نەشە ون مەك ساندى مالمەت توپتايدى، تاجىريبە جاسالعان 30 ساڭىراۋقۇلاق تاياقشاسىنان ۇبرىنشى توپتاعى جاس قارا ساڭىراۋقۇلاق ۇوسپ شعىپ، كورسەتكىشى بەلگىلەنگەن نسانىاعا جەتەدى نەمەسە ونان دا جاقسى بولىپ، قارا ساڭىراۋقۇلاقتى جاساندى جولمەن ۇوسىرۇدىڭ تەحنيكالىق جولى جانە ۇادىسى العاشقى ادىمدا تابىلادى. قارا ساڭىراۋقۇلاقتى جاساندى جولمەن ۇوسىرۇدى اقسۇ ايماقتىق پارتكوم مەن اكىمشىلىك مەكەمەسى كەدەيلىكتەن دالمە ـ ۇدال ارىلتۇعا كومەكتەسەتىن "10 مەك مۇ، 100 ميللىيون يۋان" كىرىس ارتتىرۇ ينجەنەرياسىن ەتپ بەلگىلەپ، جىجياڭ ولكەسىنىڭ كەلەلى عىلىم ـ تەحنيكا نسانداردىن ۇتۇيىندى تۇردە سۇيەمەلدەۇىنە ۇوتىنىش بەردى. اقسۇ ايماعى شىنجياڭ داشۇەسى ـ تەحنيكا شۇەيۇاننىڭ اقسۇداعى مەكتەپ رايونىنان "10 مەك مۇ، 100 ميللىيون يۋان" ينجەنەرياسىنىڭ تەحنيكالىق زەرتتەۇ ورتالعىن قۇرىپ، ۇوندىرۇ، وقىتۇ، زەرتتەۇ ۇبىر تۇلعالانعان تەحنيكا اشۇ ۇلگىسىن قالىپتاستىردى.

■ **جالپىلاستىرۇ جولىن اشتى**

تاجىريبە ۇساتتى بولعانىنان كەيىن، يە شياڭفا جالپىلاستىرۇ جولىن قاراستىرا باستادى. ەگىنشىلەردى بۇرىن ىستەپ كورمەگەن جاڭا ىسپەن شۇعىلدانىدىرۇ وڭاي بولعان جوق. يە شياڭفا سناق ۇتۇينى بولعان 2 اۋداندىق بارلىق اۋىل ـ قالاشقتى ارالاپ، ەگىنشىلەرگە ەگۇ تەحنيكاسىن ۇگىتتەدى جانە ولاردى باۋلدى، ۇبراق "مەن تاعى دا ويلانىپ كورەيىن"، "باسقالار ەككەننەن كەيىن مەن ەگەيىن" دەگەن سوزدەردى ول ەڭ كوپ ەستيتىن.

امالى تاۋسىلعاندا، يە شياڭفا اۋتونوميالى رايوندىق پارتكوم ۇيىمداستىرۇ ۇبولىمىنىڭ ۇشتۇرپان اۋدانى العا قالاشعى تومەنگى مەكت قىستاعىندا تۇراتىن "ۇعىسۇ، تيىمدىلىك جاساۋ، توعىستىرۇ" قىزمەت اتەرتىنەن كومەك سۇرادى. قىزمەت اتەرتىنىڭ باستقتارى يە شياڭفامەن اقىلداسقانىنان كەيىن، ۇبر توپ ساڭىراۋقۇلاق تاياقشاسىن تەگىن تاراتىپ، ۇلگى كورسەتپ، جالپىلاستىرۇ جولىمەن ۇجۇرۇ بەكىمىنە كەلەدى.

اۋتوكولەك شىرعالاڭنا ۇشىراپ سال بولىپ قالعان، تۇرمىسىندا قىينشىلىعى بار قىستاق تۇرعىنى ۇمۇتاللىپ مۇنىڭ پايداسىن الدىمەن كورەدى. يە شياڭفانىڭ قولما ـ قول ۇيرەتۋىمەن، 2017 ـ جىلى جازدا ۇمۇتاللىپ 1700 ساڭىراۋقۇلاق تاياقشاسىن ەگىپ، 3 ايعا جەتپەيتىن ۇاقىتتا 8500 يۋاننان استام كىرىس كىرگىزىپ، قىستاقتا ەداۋىر ۇدۇمپۇ قوزعايدى. 2018 ـ جىلى كۇزدە قارا ساڭىراۋقۇلاق ەگۇ تەحنيكاسى اقسۇ ايماعىندا جاپىلاي جالپىلاستىرىلىپ، 100 نەشە كەدەي قىستاقتاعى 5000 كەدەي وتباسىن قامتىپ، 30 مىڭعا جۇرىق ادامدى كەدەيلىكتەن ارىلتۇعا باستايدى.

تەحنيكانى جالپىلاستىرۇ بارىسىندا شالعايداعى اۋىل ـ قىستاقتار يە شياڭفانىڭ "تۇراعىنا"، اتىز اراسىندىعى جەرلەر ونىڭ "كەڭسەسىنە" اينالادى، يە شياڭفا اقسۇ ايماعىندىعى 8 اۋدان، ۇبىر قالادىعى 100گە جۇرىق قىستاقتى ارالاپ، 400 نەشە دىقان وتباسىنا بارىپ، 1800دەن استام ادامەن جولىعىدى.

شىنجياڭعا كومەكتەسكەننەن بەرى، يە شياڭفا شىنجياڭعا كومەكتەسۇدەگى قىزمەت، جۇمىس ورنىن شەپ، ۇلەس قوسۇدى بورىش دەپ ۇبىلىپ، اقسۇ ايماعىندىعى ۇار ۇلت بۇقاراسىنا كوڭىل تولارلىق جاۋاپ قايتاردى.